

V barve ujet krik bolečine

Triptih slikarke Marjetke Dolinar v Zavodu sv. Stanislava

»**Z**adnja pot« – »Molk« – »Gloria« so naslovi slik triptiha, ki ga je slikarka Margarita Maria (Marjetka) Dolinar naslikala o(b) izkopu posmrtnih ostankov iz Jame pod Macesnovo gorico in je zdaj del stalne spominske umetniške podobe Zavoda sv. Stanislava v Šentvidu pri Ljubljani kot kraja slovenskega trpljenja pod totalitarizmi.

Ob odprtju razstave *3450 umorjenih/ Jama pod Macesnovo gorico – slovenski Katin* v Platonovi votlini Zavoda sv. Stanislava je njen avtor dr. Jože Dežman opozoril na umetniški okvir, ki spremlja razstavo. Ob vhodu v razstavni prostor je namreč postavljena slika *Dušice*, ki jo je slikar Črtomir Frelih leta 2004 posvetil neznanim in nepokopanim. Drugo umetniško delo pa je trilogija Marjetke Dolinar, ki je na ogled na zavodskem stopnišču iz predzidja proti kapeli v prvem nadstropju.

Prizori, ki jih človeško oko še ni videlo

Slikarka se je na Dežmanovo vabilo že leta 2009 umetniško odzvala, da upodobi pretresljive prizore srečevanja z mrtvimi iz prikritih morišč in grobišč – takrat s prizori, ki so zarežali v javni prostor ob odprtju Hude jame. »Niti kanček nisem pomišljala, da vabila ne bi sprejela. Nasprotno: počutila sem se globoko počaščeno!« je takratni *da* na Dežmanovo vabilo za *Družino* pojasnila ugledna slikarka, ki se je umetniško oblikovala v Argentini, od leta 1992 pa živi in ustvarja v Sloveniji.

Prav za opus, posvečen Hudi jami (nastal je v okviru priprav na razstavo o strahotah rova sv. Barbare v Hudi jami, v ločeni knjižici, priloženi poročilu vladne komisije za reševanje vprašanj prikritih grobišč *Resnica in sočutje*, je bilo dostopno tudi najširši javnosti), je Marjetka Dolinar dejala, da je bil eden bistvenih dogodkov ne le na njeni bogati ustvarjalni poti, temveč nasploh v življenju – in tako je ustvarila umetniško videnje prizorov, za katere lahko upravičeno rečemo, da jih človeško oko še ni videlo.

To je naša resnica!

Ob odprtju Jame pod Macesnovo gorico se je odločila za enak korak in nastal je triptih *Zadnja pot – Molk – Gloria* s podnaslovom *Slovenskih fantov grob*.

Kaj jo je k temu spodbudilo? »Ko se je zgodila ekshumacija umorjenih iz Jame pod Macesnovo gorico, ni bilo dvoma, da gre za slovenski grob ali, bolje rečeno, za slovensko morišče. Najdene svetinjske brezjanske Matere Božje in rožni venci nam povedo, da so bili na tem kraju usmrčeni verni Slovenci. Vsaka žrtev šteje pred Bogom, v naši sedanjosti pa so umorjeni z imenom in priimkom priče

zgodovinskega spomina, ki je neizbežen. Kot civilizirani državljani in potomci naroda smo dolžni sprejeti, razčistiti, prepoznati in končno priznati genocid, ki se je zgodil nad njimi, zato naj bo ta triptih v spomin in opomin kot tudi v pomoč pri razumevanju in odkrivanju resnice. To je naša resnica! To je resnica o morišču pod Macesnovo gorico!«

Primerjava opusov o Hudi jami in Macesnovi gorici

Ko je Marjetka Dolinar videla posnetke, fotografije odkrivanja kraškega brezna in samih žrtev, so nastale prve skice v črno-belem, nato je sledila kompozicija celotnega triptiha, potem pa še natančnejše komponiranje vsakega dela posebej. Poleg nastopajočih človeških podob je poseben poudarek namenila govorici močnih barv, saj »uprizarjajo krut in resničen dogodek, barvni odtenki pa, kot da bi glasno kričali svojo bolečino, ki je skoraj otipljiva«.

»Vsaka žrtev šteje pred Bogom, v naši sedanjosti pa so umorjeni z imenom in priimkom priče zgodovinskega spomina, ki je neizbežen.«

Ali je kakšna vzporednica med slikami o Hudi jami, zlasti med sliko *Slovenska Guernica*, ki jo je ustvarila ob prizorih trpljenja žrtev v rovu sv. Barbare, in triptihom, posvečenim Macesnovi gorici? »Pretresena nad trpljenjem žrtev v rovu sv. Barbare v Hudi jami sem naslikala *Slovensko Guernico*. Čeprav sta si bolečina in usoda žrtev podobni, je sporočilo Hude jame brezizhodno zaradi pregrad, kjer ni bilo niti kančka svetlobe, popolna tema in dušenje, zato tudi

Zadnja pot

Margarita Maria (Marjetka) Dolinar Foto: Tatjana Splichal

črnina, ki je ovijala celotno sliko. Le kelih oznanja rešitev duš. Triptih pod Macesnovo gorico je bolj odrešenijski.»

»Zadnja pot«

Kako torej velja razumeti posamezne slike in njihove naslove? Umetniška slikarska pripoved Marjetke Dolinar se začne z *Zadnjo potjo* ...

»Kaj pomeni *Zadnja pot*? Je slovo od tega sveta, zadnji spomin na mater, na dekle, na dom. Upodobitev gozda, ki je priča tej naši tragediji, hkrati pa sama narava sočustvuje z žrtvami, nas bo vedno spominjala in opozarjala, da se je tukaj zgodilo nekaj strašnega. Svetloba pove tudi čas smrti, zločina, v pomladi. Drevesa v surrealističnem ritmu in dvojna svetloba pričajo o žalosti. V ozadju pa sončni in lunini sij nakazujeta neusmiljenost zločina, obenem ob njiju slutimo hostijo, zadnjo hostijo. Okrogli obrisi prikazujejo množico žrtev na tej zadnji poti, spodaj pa so obrazi pred končnim izdihom, objemom in sprejemom te zemlje.«

»Molk«

Zadnja pot žrtev pa je bila nato desetletja v primežu m(M)olka. Kaj sporoča slika s tem naslovom?

»Druga postaja triptiha je *Molk*. Jamo sem spremenila v katedralo z vitraji, v kateri naj krivično umorjeni prejmejo

blagoslov. Nazadnje iz okostij plapolajo beli prozorni trakovi, ki se prikazujejo kot njihove duše na poti k Bogu, večnemu miru. Del *Molka* so naboji iz ene od samic zaporov, ki nam prikazujejo nenehno streljanje brez sodbe v mirnem času, po končani vojni.«

»Gloria«

A zgodba se tukaj, pri *Molku*, ne konča, saj sledi *Gloria*. Kam usmerja naš pogled?

»*Gloria*, tretji del triptiha, je odrešenijski del. To je njihova in naša molitev, njihovo odrešenje in hkrati odrešenje slovenskega naroda. Drevo sprejema Božjo svetlobo in se dinamično giblje navzgor. V spodnjem delu skoraj ni okostja, ker ni več bolečine, drobni kamenčki uprizarjajo duše, zmago nad smrtjo. Kelih (po navdihu Plečnikovega keliha), ki je že naslikan kot rešitev tudi v *Slovenski Guernici*, je simbol prestale bolečine.«

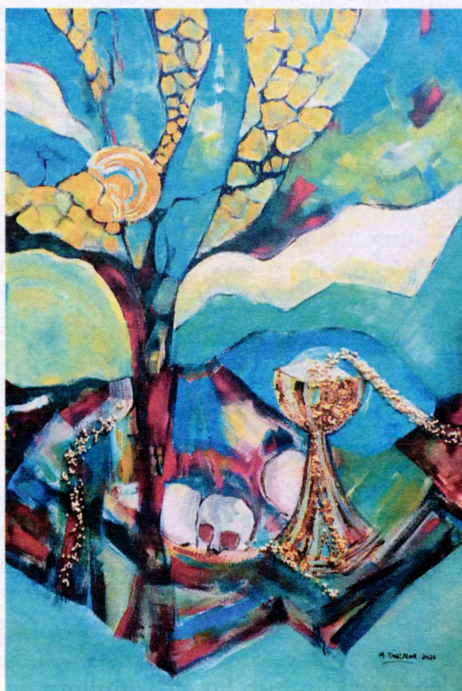
Poklon žrtvam

Vse tri slike triptiha so naslikane z akrilnimi barvami, dodani so zlati lističi, zlati akril, kolaž s tulci. Slikarka Marjetka Dolinar želi in upa, da bo »ta triptih oz. poklon našim žrtvam prispeval k spoznanju pri potrebi enotnosti slovenskega naroda, kjer, ne glede na ideologijo, vsaka žrtev šteje.«

Bogomir Štefanič

Molk

Gloria